

*А. В. Рабошук, канд. екон. наук, доц.,
Житомирський державний технологічний університет*

МОДЕЛІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Створення ефективних механізмів внутрішнього контролю в системі корпоративного управління, як правило, має на меті збереження активів підприємства, оптимізацію використання ресурсів у господарській діяльності, забезпечення надійної системи своєчасної підготовки достовірної інформації, виявлення помилок і шахрайства, а також їх попередження.

В основу найбільш поширеної в розвинутих країнах моделі COSO Internal Control – Integrated Framework покладена система внутрішнього контролю з п'яти взаємопов'язаних компонентів (контрольне середовище, система оцінки ризиків, процедури контролю, інформаційне середовище і система комунікацій, моніторинг), кожен з яких має відношення до стратегічних, операційних цілей, цілей звітності та відповідності законодавчим вимогам.

Закладене в моделі COSO визначення внутрішнього контролю насамперед виходить з основоположних передумов його існування, а саме: внутрішній контроль не розглядається як власне мета, але засіб досягнення її; основна роль відводиться не сукупності правил і процедур внутрішнього контролю, а працівникам на всіх рівнях підприємств, які його здійснюють; внутрішній контроль не надає абсолютної гарантії уникнення помилок і шахрайства, але може забезпечити певний обґрунтований рівень досягнення цілей діяльності. Закладені положення даної моделі підкреслюють зміни в корпоративній культурі, але одночасно опосередковано припускають постійність зовнішнього середовища.

Емпіричні дослідження використання моделі COSO Internal Control – Integrated Framework в країнах світу доводять певну складність її розуміння та застосування на практиці. Саме модель CoSo, запропонована Радою з критеріїв контролю Канадського інституту дипломованих бухгалтерів і побудована на основних принципах моделі COSO, вважається більш конкретизованою та наближеною до практики. Аналогічно до COSO модель CoSo покликана підвищити ефективність діяльності компаній. Внутрішній контроль у моделі CoSo розглядається в контексті того, як виконуються поставлені завдання, і включає ті елементи організації (включаючи ресурси, системи, процеси, культуру, структуру та завдання), які в сукупності підтримують людей у досягненні ними цілей.

Не обмежуючись описом системи внутрішнього контролю, модель CoSo деталізує дії, що сприяють досягненню кращого результату для суб'єкта господарювання; важливим є врахування припущення щодо ймовірних змін у зовнішньому стосовно суб'єкта господарювання середовищі, а ефективність

системи внутрішнього контролю при цьому визначається можливістю адаптації контролю до змін зовнішніх умов.

На відміну від COSO, де основою внутрішнього контролю є контрольні процедури, модель CoSo фокусується на людських цінностях та аспектах їх поведінки, почутті ідентичності організації, політиці управління людськими ресурсами, відповідальності та підзвітності, взаємній довірі.

Спільними для обох зазначених моделей є ряд характеристик, зокрема ширше тлумачення внутрішнього контролю, яке виходить за межі контролю достовірності даних бухгалтерського обліку та збереження активів підприємства; акцент на динамічному, а не статичному стані внутрішнього контролю, що унеможливорює безпосередню його перевірку; оцінка ризиків прийняття тих чи інших рішень у межах підприємства, що призводить до зростання внутрішньої потреби в якісному контролі та гарантіях якості.

Незалежно від форми внутрішнього контролю та обраної моделі, в його основі має бути покладений підхід, орієнтований на ризики, який би враховував зміни як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Дотримання законодавчих вимог є недостатнім для досягнення ефективної системи внутрішнього контролю. За сучасних умов зростання ролі людського фактора в концепції управління особливої значущості набувають біхевіоральні аспекти системи внутрішнього контролю, врахування біопсихо-соціальних характеристик людини.

Рабошук, А.В. Моделі внутрішнього контролю: порівняльна характеристика [Текст] / А.В. Рабошук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27–28 жовтня 2011 р.) – Суми: УАБС НБУ, 2011. – Т.1. – 169 с.